БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

1925 чылда үндезилеттингеш

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

1958 ч. СЕНТЯБРЬ 21 ВОСКРЕСЕНЬЕ № 188 (4158)

Өртээ 20 коп.

БӨГҮНГҮ СОЛУНДА:

Тайбынның хөрөөнге совет кижилериң салыышкыны (1 арын).

СЭКП-НИҢ XXI СЪЕЗДИЗИНГЕ АЛДАР КЫЛДЫР (1 арын).

Колхозчуларга дузалашпышаан (2 арын).

В. Шафиро. — Кызылдың музыка школазында (2 арын).

И. Каиров. — Улус өөредилгезиниң өйү келген айтырыглары (2—3 арыннар).

Т. Кызыл-оол.— Фельетон: Ревизор (3 арын).

КПО-нуң Кол Ассамблеязының XIII сессиязына ССРЭ-ниң Даштыкы Херектер Министри А. А. Громыковуң чугаазы (3—4 арыннар).

Г. Кимей. — Чарыштың чедиишкини—боттуг удуртулгада (3 арын).

КПО-нуң Кол Ассамблеязының XIII сессиязы (4 арын).

Тайбынны камгалаар айтырыгларның талазы-биле делегей конференциязы ажыттынган (4 арын).

Кыдат чазактың алдыгы-сагындырыы (4 арын).

Кыдаттың УХА-ның шериг-агаар күштери чанкайшичи далай дээрбечилеринге ойтур шавыышкынны берип турар (4 арын).

Партийжи-политиктиг өөредилгени организастыг эгелээр

СЭКП Кызыл хооркомунуң чанында экономика школазында база марксизм-ленинизмниң кежээки университединде кичээлдер эгелээн. Октябрь 1-де бүгү областың партия чырыдыышкынының системазынга чаа өөредилге чылы эгелээр. Коммунистер болгаш бистиң бүгү кадрларывыс марксисчи-ленинчи теорияны амыдырал-биле, коммунизм тургузуушкунуңу сорулгалары-биле сырый холбаштырып, ханы болгаш чогаадыкчы өөренирин хандырар дээш бүгү партия организациялары ам арткан хүннерде бүгү белеткелдерни хынамчалыг чорудар хүлээлгелиг.

Партийжи пропаганданың кол сорулгазы болза, марксизм-ленинизмнин билиглери-биле, нинтилелдиң хөгжүлдезинин хоойлуларының, коммунизм тургузуушкунунуң хоойлуларының билиглери-биле, Коммунистиг партияның болгаш Совет чазактың иштики болгаш даштыкы политиказын ханы билириби-биле коммунистерни чепсеглээр. Совет кижилериң хүн бүрү ажыл чорудулгазы-биле коммунизм тургузуушкунунуң аразында сырый харылзаанны ажыдып илередири партийжи пропаганданың ең чугула сорулгазы болур.

Бо өөредилге чылынга партия чырыдыышкынының четкизин дыцвакчылар-биле четчеләәр болгаш пропагандистерни шилип алыр талазы-биле ажыл ам бистиң областың партия организацияларында дооступ турар. Политиктиг чырыдыышкынның чедиишкиннери пропагандист кадрларны шын шилириннен болгаш белеткээринден, идеология ажылын партия организациялары канчаар удуртуп турарындан улуг хамааржыр. Марксизм-ленинизмни пропагандалаарынга партия ажылдакчылары боттары-биле киржир чорук улуг ужур-дузалыг. Бир эвес партия хооркомунуң, райкомнарының секретарылары, бюро кежигүннери бөлгүмнерни, семинарларны боттары удуртуп, лекцияларны кылып турар болза, теория өөренип алырынга коммунистерниң идепкейи өзер болгаш бүгү пропаганда ажылының идей-теоретиктиг деннели бедиир. Бо талазы-биле Кызыл хоорайның партия организациязы эки чижекти көргүзүп турар. Хооркомнуң секретарылары, килдистер эргелекчилери марксизм-ленинизмниң кежээки университединге, экономика школазынга лекцияларны боттары номчуп, семинарларны эртирип, хоорайның партия чырыдыышкынының системазында бөлгүмнерниң, школаларның кичээлдеринге өй-ийде олуржуп турарлар.

Районнуң партия организациязы чаа өөредилге чылынга канчаар белеткенин турарының дугайында айтырыгны СЭКП Өвүр райкомунуң бюрозунга чоокта чаа чугаалажып көрген. Райкомнуң пропаганда болгаш агитация килдизиниң талазынган партия эге организацияларының ажылынга дузалажып, контрольду күштелдирген чорук чаа өөредилге чылынга организастыг белеткениринге идиг берген. Бодунуң теоретиктиг билиин бедидер күзелдиг коммунист, партия кежигүнү өвес актив бүрүзү-биле райкомнуң ажылдакчылары, партия организациязының секретарылары тус-тус беседаларны чорудуп, өөредилгениң кандыг хевирин шилип алза оларга ең таарымчалыг болуурун тус-тус эштерге сүмелеп берген.

Областың районнарында партия организацияларының улуг нуруузу чаа өөредилге чылынга белеткелдерин доосхан ийикпе азы доозар чыгап турар болза-даа, чамдык партия организацияларында бо ажыл кончуг оожум чоруп турар. Партияның Каз-Хем райкому эрткен өөредилге чылында коммунистериниң болгаш партия кежигүнү эвес активтиң политиктиг өөредилгезин дыка четпес оранизастаан болгаш бо өөредилге чылынга амыгаа чедир чогуурулу-биле белеткенмээн. «Октябрь 14 чылы» колхозта партия организациязы (секретары эш Агапов) бо талазы-биле кандыг-даа ажыл чоругпаан. Коммунистер болгаш колхозчу актив партийжи политиктиг өөредилгениң кандыг хевиринге өөренирил, кандыг бөлгүмнерни тургусса чогуурул деп чүвени ам-даа тодаралыш албаан.

Бир эвес партия эге организацияларының секретарылары, хооркомнуң, райкомнарның пропаганда болгаш агитация килдистериниң эргелекчилери кичээлдерге белеткелдерни баш бурунгаар шынарлыг чорудар болза, политиктиг өөредилге чедиишкиннериг чоруттунар.

Ам бөлгүмнерге болгаш политшколаларга кичээлдер каш-ла хонгаш эгелээр. Кичээлдерге белеткелдериң талазы-биле бар четпестерни чайладыр дээш ам бо арткан үениң дургузунда бүгү хемчеглерни алыр херек. Чүүн-даа мурнунда пропагандистериниң составын база катап хынамчалыг көөр. Пропаганда ажылынга партия, совет удуртур ажылдакчыларын, үлетпүрүүн болгаш көдээ ажыл-агыйның тускай эртемниглерин киириштирер. Өөредилге эгелээр мурнунда пропагандистериниң чөвүлел хуралларын, семинарларын партия райкомнары эртирер, политиктиг өөредилгени канчаар организастаза эки болурул деп чүвени оларга чугаалап бээр херек.

Коммунистер болгаш партия кежигүнү эвес актив өөредилгениң кайы-бир хевирин боттарының күзели-биле шын шилип алган турзун дээш олар-биле беседаларны чорудар. Кайы-бир дыннакчының чөпшээрели чокка, ооң күзел сонуургалын барымдаалавайн кайы-бир бөлгүмге азы школага киир бижип калп болбас.

Политиктиг чырыдыышкын кабинеттериниң, консультация пункту-ларының ажылын эжижидери чугула. Эрткен өөредилге чылында алаан хөй коммунистер теорияны бот кичээл-биле өөренир деп бижидип алгаш, херек кырында кичээлдевейн турганнар. Шак ындыг чорукту бо чылын болдурбас херек. Политиктиг бот өөредилгениң чугула хевирлериниң бирээзи семинар кичээлдери болур. Өөренип турары айтырыгларны ындыг семинарларга коллективтиг чугаалажып көөр, материалдарны семинарның киржикчилери канчаар шиңгээдип алганын илередир, оларга эргежок чугула дузаламчыны көргүзер. Бот өөредилгелиг коммунистерге негелдени бедидер, оларның өөредилгезин контрольлаар, лекцияларны, теоретиктиг консультацияларны чорудар.

Аныяк солгакчыларны марксисчи-ленинчи теория-биле чепсеглээр чорук бүгү партия организацияларының чугула сорулгазы. Ынчангаш комсомол чырыдыышкынына улуг кичээнгей салыр херек.

Марксисчи-ленинчи теория бистиң орук айтыр сылдызывыс болур. Ол теорияны эки билири коммунист бүрүзүнүң ыдыктыг хүлээлгези

Тайбыңның хөрөөнге совет кижилериң салыышкыны

Тайбың камгалалының совет комитединиң даргазы Н. С. Тихонов-биле беседа

Тайбың камгалалының совет комитеди, совет тайбың талалакчыларының, албан черлериниң коллективтериниң күзелдерин деткивишаан, Комитеттиң чанында эки-тураның «Тайбың фондузун» тургускан.

Тайбың камгалалының совет комитединиң сеткил ханып демдеглээри болза, ол шиитпирни совет хөй-нинти чалынныг деткээн. Эрткен үш айның дургузунда «Тайбың фондузунга» хөй совет кижилерден, Москванын, Ленинградтың, Сталинградтың, Украинаның, Литваның, Казахстанның, Узбекистанның, Туркменияның, Грузияның, Латвияның, Краснодар, Хабаровск, Приморье крайларның, Кабардин-Балкар, Дагестан болгаш Карел АССР-лериниң, Свердловск, Магадан, Горький, Владимир, Новгород, Смоленск, Рязаньск, Мурган, Белгород, Курск болгаш өске-даа областарның бүдүрүлге алган черлериниң коллективтериниң база үүл-бүрү каттыжыышкыннардан эки-тураның дадывырлары кирген.

Боттарының эки-тура дадывырын «Тайбың фондузунга» шилчидип бербишаан, совет кижилер атомнуг дайынның кыжаныышкыннарын бүгү арга-биле чайладыры болгаш бүгү улустарның аразынга найырал дээш демиселдиң чөптүг хөрөөн деткиир деп боттарының ылап шиитпирлиин медеглеп турар.

Тайбың камгалалының совет комитеди «Тайбың фондузунга» боттарының эки-тура дадывырларын киирген бүгү коллективтерге болгаш тус-тус хамаатыларга чалынныг өөрүп четтиргенин илергейлеп тур.

Тайбың камгалалының совет комитединге кээп турар айтырыгларга холбаштыр Тайбың камгалалының совет комитеди ССРЭ-ниң Күрүне банкызында болгаш чер-черде ооң бүгү салбырларында «Тайбың фондузунуң» тускай саннары бар деп дыннатты, аваа тус-тус коллективтер нийкпе ажылчы чоннар боттарының эки-тура дадывырларын киирип болур.

(СЭТА).

Күрүнеге 2 миллион пудтан эвээш эвес тарааны берээл!

СЭКП-НИҢ XXI СЪЕЗДИЗИНГЕ АЛДАР КЫЛДЫР

Көдээ ажыл-агыйның ажыл-ишчилери! Тараа дээш демиселди мурнакчыларның үлегери-биле чорудуңар!

Малга чем белеткээринге бедик коргүзүтлерни чедип алганы дээш СЭКП райкомнарының болгаш райкүүскомнарның киирип келгенич ёзугаар моон адаанда мурнакчыларны областың Хүндүлел самбыразынга киирген.

ЭРЗИН РАЙОН

К. Азыра—«Чаа орук» колхоз. Аът машиназы-биле хүнде 4 гектарның сигенин кестирер тургаш, 7,5 гектар чедир күүседип турар.

Д. Севилбаа—«Кызыл сылдыс» колхоз. Хөпээн салырының хүн нормазын 140 хуу күүседип турар.

Б. Кенден—«Коммунизмче орук» колхоз. Аът машиназы-биле 4 гектарның орнунга 7 гектарның сигенин кестирип турар.

К. Мажээ—«Кызыл сылдыс» колхоз. Хүнде 40 центнер сиген сараттаар онаалданы 70 центнер чедир күүседип турар.

А. Хончүй—«Мөрен» колхоз. Аът машиназы-биле хүнде 3 гектарның орнунга 4,5 гектарның сигенин кестирип турар.

К. Сакты—«Коммунизмче орук» колхоз. Аът машиназы-биле сиген кестиреринин нормазын 150 хуу күүседип турар.

М. Ломбу—«Чаа орук» колхоз. Хүнде 6 гектарның сигенин болдурер тургаш, 10 гектарныын бөлдүрүп турар.

ӨВҮР РАЙОН

«Коммунизмче орук» колхоз— (даргазы эш Шаалы, парторганизация секретары эш Серен-Доржу) сиген белеткээриниң планын сентябрь 1-де 103 хуу, силос салырын—110 хуу күүседкен.

И. А. Биче-оол—«Коммунизмче орук» колхоз. Хол кадыырлыг сиген кезериниң хүн нормазын 150 хуу күүседип турар.

Д. О. Чымдан—«Торгалыг» колхозта тракторист. Сиген кестиреринин хүн онаалдазын 175 хуу күүседип турар.

Д. С. Севээн—«Торгалыг» колхоз. Аът машиназы-биле сиген кестирер хүн нормазын 130 хуу күүседип турар.

Х. А. Кошкар-оол—«Коммунизмче орук» колхоз. Хүнде сараат салырының онаалдазын 130 хуу күүседип турар.

Т. О. Кара-оол- «Торгалыг» колхоз. Аът машиназы-биле сиген кестиреринин хүн нормазын 175 хуу чедир күүседип турар.

СЭКП-нин XXI съездизинге алдар кылдыр

Чадааның автотранспорт конторазынга хөй кижи киржикчилиг митинг чоокта чаа болган.

Митингини АТК-да партия эге организациязының секретары эш В. Бобылев ажыткаш, Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитединиң сентябрь Пленумунуң шиитпириниң дугайында митингиниң киржикчилеринге информация кылган. СЭКП-ниң ээлчег чок XXI съездизин чыылдырар дугайында партия Төп Комитединиң Пленумунуң доктаалын митингиниң киржикчилери танышкаш, XXI съездиге бүдүрүлгечи чаа-чаа чедиишкиннерлиг ужуражыр дээш бедиткен хүлээлгелерни алганнар.

— СЭКП-ниң ээлчег чок XXI съезлизи бистиң чуртувустуң улус ажыл-агыйын улам дүрген хөгжүдериниң тодарай оруктарын айтыр. Партияның XXI съездизинге бүдүрүлге талазы-биле боттуг чедиишкиннерлиг ужуражыр дээш бедиткен хүлээлгелерни боттарынга алырынче коллективтиң бүгү ажыл-ишчилерин кыйгырбышаан, чүүк сөөртүлгезинин чыл онаалдазын Улуг Октябрьнын 41 чыл оюнуң байырлалынга чедир 150 хуу күүседиримни хүлээндим деп АТК-ның чолаачызы эш Я. Королёв чугаалаан.

СЭКП-ниң XXI съездизинге күш-ажылчы белек кылдыр 1958 чылдың бүдүрүлге планын Октябрь байырлалынга чедир хуусаа бетинде күүседирин Чадаака АТК-зының чолаачылары болгаш ажылчылары хүлээнип алган чүткүлдүг ажылдап эгелээннер.

Шефтеп турар колхозувуста

Профэвилелдериниң область чөвүлелиниң коллективи 1956 чылдан бээр Таңды районнуң «Найырал» колхозун шефтеп турар. Бо чылдың часкы тарылгазының үезинде бистиң коллективтен 5 кижи колхозка баргаш 120 тонна үрезинни колхоз төвүнден Хадыңда тарылга шөлүнге чедир бодунуң автомашиназы-биле сөөртүп берген.

Ниитинин малынга чем белеткээринин изиг түлүк үези эгелээри билеа коллективтен 10 кижи дузалажып чеде берген барык бир ай иштинде 62 тонна сигенни сараттаан болгаш 16 гектар черниң погаан массазын ажаап, шыгжап берген. Бичии-даа болза, бистиң шеф дузавыс күрүненин мурнунга хүлээлгезин ёй-шаанда күүседиринге колхозка идиг берген. Бо чугула ажылдың үезинде колективтиң кежигүннери колхоз бүдүрүлгелинге бэгай эвес ажыллаан. Ылангыя эштер Чекмарев, Неволин, Исаков, Чабуров олар эки ажылдаан.

Чамзырай Дагба Намчалович Тес-Хем районнуң Ленин аттыг колхозунда киномеханик болуп ажылдап турар. Ол ында ам 8 чыл болган, бистиң областың ең дээре киномеханиктериниң бирээзинге ол санаттырып турар. Чыл болгаш ай планнарын үргүлчү ажыр күүседип, чоннуң мурнунга макталды чедип алган.

Чурукта: киномеханик эш Чамзырайның дүжүт ажаап алыылкынының үезинде колхозтуң хову турлаанга ээлчеглиг кино көргүзүлгезинге белеткеннип турары.

Сөзү болгаш фотозу Шулуу-Маадырныы.

Улам улуг чедиишкиннер дээш

ШАГААН-АРЫГ. (Телефон-биле). СЭКП-ниң XXI съездизин чыылдырар дугайында Төп Комитеттиң Пленумунуң доктаалын танышкан хуралдар Улуг-Хем районнуң девискээринде ам-даа үргүлчүлеп турар. Съездиге болгаш Октябрь революциязының 41 чыл оюнга күш-ажылчы чедиишкиннерлиг ужуражыр күзелин илереткен саналдар хурал бүрүүнде болуп турар.

Жданов аттыг колхозтуң мурнакчы хойжузу эш Дуктуг-Кызылдың чугаалааны болза: —Хой ажылынга бо колхоз тургустунуң келгенден бээр ажылдан келдим. Дуржулга эки түүнелли берип турар. Бо чылын 253 хойдан 280 хураганны өстүрүп алдым. Келир чылын оон-даа хөй хураганнарны өстүрүп алыр дээш мал кыштагладыышкынын эки эрттиреримни хүлээндим.

Ленин аттыг колхозка болган хуралга тудуг бригадири эш Агбаан сөс алган. — Бистиң тудугжуларывыс партияның XXI съездизинге белек кылдыр чылдың тудуг планын чедиишкиниг күүседип шыдаар. Ам колхозтуң чаңгыс аай хевирлиг чаа клувун ажыглалга киирип тур бис—деп, ол чугаалаан.

Октябрьның улуг байырлалынга белек болдурган күш-ажылчы чедиишкиннер хүн бүрүде немежип турар. Ленин аттыг, «Эйлиг-Хем», «Улуг-Хая» колхозтар күрүнеге тараа белеткелиниң планын ажыр күүседип турарлар.

«Барлык» совхозтуң шалунде бо чылын чаагай дүжүт үнген.

Чурукта: агроном эш Тихоновтуң «мильтурум-553» деп сорттуң тараазының аразында турары.

Фото С. Феоктистовтуу.

Хову бригадазынын турлаанда

Тес-Хем районнуң «Чодураа» колхозунуң хову бригадазының турлаанга СЭКП ТК-ның Пленумунуң шиитпирлерин танышкан хурал болган. Аваа механизаторлар болгаш колхозчулар олурушкан.

— СЭКП-ниң ээлчег чок XXI съездизин чыылдырар дугайында ТК-ның Пленумунуң доктаалын улуг өөрүшкү-биле хүлээп алган бис. Ол съезд бистиң Төрээн чуртувустуң улам ыңайгы чечектелиишкининиң улуг программазын чогаадыр. Маңаа холбаштыр бистиң Тыва облазывыс улам чаагай хөгжүлделиг болзун дээш эки ажылдаар ужурлуг бис. Мен бодум «С-8» комбайн-биле 240 гектар черниң тараазын ажаадым. Хүнде 10 гектар тарааны кестирер тургаш, 15 гектар чедирип тур мен. Шак ынчаар ажылдаарынче өске эш-өөрүмнү кыйгырдым—деп, комбайнер эш Мельберт чугаалаан. Ооң саналын трактористер Самбуу, Серен олар база-ла деткип, боттарынга социалистиг хүлээлгелер алгылаан.

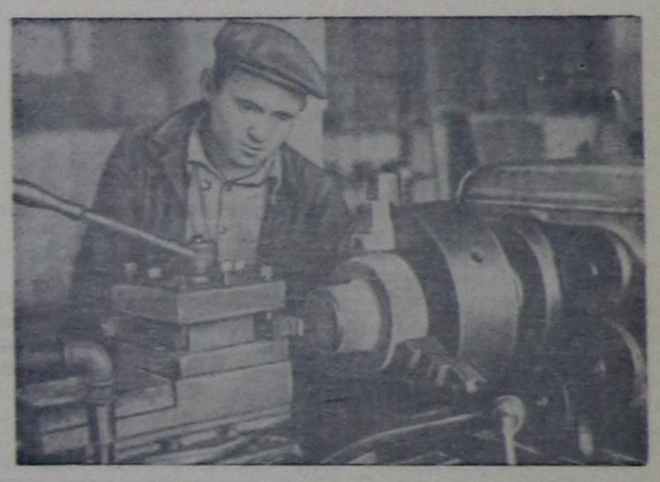

Кызылдың септелге заводунуң эки токарларының бирээзи Леонид Тапаев ажыл нормазын ай бүрүде 110—120 хуу күүседип турар. Эш Тапаев ам партияның XXI съездизинге алдар болдурган социалистиг чарышка киришкеш, улам күүсенишкинниг ажылдап турар.

Чурукта: токарь Л. Тапаев.

Фото В. Лутковтуу.

Совхозтуң төп шаңында

«Өөк» совхозтуң тараа сайгарар төп шаны совхоз суурунуң төвүнде турар. Бо шаңдан арыглаалы, ёй-тавында кургадыр каан тарааны куловтарын долдур чүдүргүлээн автомашиналар Туранның тараа хүлээп алыр төп шаңынче дүне-даа, хүндүс-даа чоруп турар.

Совхозтуң тараажылары бо чылын 3971 гектар тарааны ажаап алыр. Ам 2650 ажыг гектар тараа кестинген. Комбайнерлерден Изосимов, Дремлюгов, Тамба, Кузнецов олар дээре ажылдап, кижи бүрүзү 35 болгаш оон-даа хөй тарааны кестирип турар.

Совхозтуң кол агроному В. Головин шаң эргелекчизи А. Сердюков шаңда бүгү ажылды эки организастаан. Шаңда 2 сушилка, 3 зернопульта ажылдап турар. Зернопульталар-биле тарааны машинага 8 минута дургузунда чүдүрүп четигип турар.

Совхозтуң ажылчыны Д. Изместьева бодунуң эжи Клавдия Альповаа-биле кады автомашиналарга тараа чүдүрер ажылга үргүлчү ажылдап турар. Оларның кижи бүрүзү ээлчегде 24 тонна тараа чүдүрер тургаш, олар ийилээн 100 тонна ажыгны чүдүрүп, кайы-даа ээлчегде ортумаа-биле 59 рубль 60 копеекти ажылдап ап турар.

Сушилкаларның кочегарлары Наташа Горева, Надя Суворова база мобилизация ёзугаар ажылдап барган Будрявцева, Петеримова, Цепелева, Нехорошева олар онза кызымаккай ажылдап турар. Сушилкалар үзүктел чок ажылдап турар. Чүге дээре оларның башкарыкчыларында дуржулгалыг мастерлер Алексей болгаш Александр Новиковтарны быжыглаан.

Тарааны сушилкаларже чоокшуладыр болгаш оларже урар ажылда Кызылдың көдээ ажыл-агый техникумунуң бухгалтер салбырының студентилери Комбу, Даш-оол, Седеева, Еремеев ээлчегде 9 тонна тараа кургадыр норманы 15—20 тонна чедир күүседип турар. Кызыл хоорайдан келген чолаачылар Хомчикова, Козуля, Гривин, Лаптев, Иванов олар ак-сеткилдиг ажылдап турар.

500 ажыг тонна эки шынарлыг тарааны күрүне шыгжавырынче киирген. Тараа дужаалгазы үргүлчүлеп турар.

А. ЕСИПЕНКО.

Чоннуң чаагай амыдыралынга

ЭРЗИН. (Телефон-биле). Эрзин районнуң партия активиниң хуралы болган. «СЭКП ТК-ның Пленумунуң түүнелдери болгаш районнуң партия организациязының сорулгаларының дугайында» партия райкомунуң секретары эш Шираптың илеткелин хурал чугаалашкан.

Төп Комитеттиң Пленумунуң шиитпирин ёзугаар СЭКП-ниң ам болур деп турар ээлчег чок XXI съездизин улус ажыл-агыйының хөгжүлдезиниң чаа-чаа чедиишкиннери-биле утказур дээш социалистиг чарыш районда калбарганын илеткелчи чугаалаан. Районнуң колхозтары күрүнете садар дүктүп чыл планын 103 хуу, а сүттүүн—102,2 хуу күүсеткен болгаш эт садар планны ам күүседир чоокшуладыр. Мал чемнерин немей белеткээрин хар чаттыжеге чедир үргүлчүлээрин колхозчулар хүлээнип турар. Ам херек кырында сиген белеткели 115 хуу, силос салыышкыны 106 хуу күүсеттинген.

Чоннуң ол күш-ажылчы көдүрүүшкүнүн улам сорук киирип башкарарын партия активиниң хуралының киржикчилери хүлээнген. Тараа ажаап алыышкынын сентябрь 25-те доозарын, мал кыштагладыышкынын октябрь 15-ке чедир бүрүн белеткээрин хурал шиитпирлээн.

Чоннуң амыдыралын улам эжижидеринче угланган хемчеглерни чорудар. Ылангыя колхозтарга столоваялар, гостиницалар тургузарып, культура чырыдыышкын албан черлериниң, өмнелгелерниң, школаларның болгаш уруглар яслилериниң ажылын улам эжижидерин хурал шиитпирлээн.

Нормазын ажырган

Шагаан-Арыг МТС-тин аныяк механизатору Ховалыг Бодуй бо ажаап алыышкын сезонунда «С-4» комбайн-биле 180 га тарааны ажаап алыр норманы 400 га чедирер деп хүлээлгени алган.

Эш Бодуй Ленин аттыг колхозтуң шөлдеринге ажылдавышаан, сентябрь 15-ке чедир 200 га ажыг шөлүң тараазын ажааган. Ол ам Демир-Сугда 300 га чинге-тарааны барып кестире берген. Ол тарааны кезип турган, бодунуң хүлээлгезин ажыр күүседип шыдаарын ол бүүредип турар.

КОМБАЙНЕР

Даглар баары байлак чаагай ховуларда
Далай ышкаш чалгып чыдар алдын тараа,
Кайгамчыктыг бедик дүжүт аразында
Комбайннар корабль дег эштип чорлар.

Күскү ховуу ажыл-ишке хүрээлеткен,
Күзел ханган алдын дүжүт савалаткан —
Хүлер ышкаш хүрен кызыл арыннарлыг,
Күштүг демниг колхозчулар магаданчыг!

Машиналар даажы-биле чарышкан дег,
Баян, ыры чангыланып ужугуп тур:
Маадырлыг ажыл-ишчи тараажылар
Байлак чаагай дүжүт ырын ырлажып тур.

Комбайниың шимээнинин аразында
Комбайнерлиг хөөмейлээни дынналы-дыр.
Кайызыл деп, кайгавышаан, халдып келдим —
Колхозувус комбайнеру Комбуй-оол-дур!

Иштин ховуу тараазының комбайнеру—
Ийи үлүг кезип дооскан Комбуй-оолга
Кыстар, оолдар чечек тудуп уткып, баргаш,
Кызыл туктуг комбайнныг комбайнёр-даа
Кызыл-тасты улай кезип чорувутту.

Л. ЧАДАМБА.

Улуг Октябрьга алдар кылдыр

Кызылдың чаа электростанциязының тудуунда «Тыва тудуг» трезинин ажылчыннары Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 41 чыл ойнга күш-ажылчы белектиг ужуражыр дээш боттарынга бедиткен хүлээлгелерни ап, шудургу ажылдан турарлар.

Ында эш Монгуш Очур-оолдун удуртқан бригадазының кежигүннери хүн бүрүнүң нормазын ажыр күүседип, Октябрь мурнунун социалистиг чарыжында дээре көргүзүттерни чедип ап турар. Совет Эвилелинин Коммунистиг партиязының ээлчег чок XXI съездизинге алдар болдурган чарыш ам тудугжуларның ортузунда калбарган. Тудугжулар эштер Калзан, Комбуй-оол, Акулова олар боттарынга бедиткен чаа хүлээлгелерни албышаан, күүседип эгелээннер.

Б. БАЙЫР-ООЛ.

Күрүнеге тараа, сүт, дүк садарының планын күүсеткен

Чөөн-Хемчик районнуң «Кызыл тараачын» кедээ ажыл-агый артелинин ээ, херөөжен колхозчулары СЭКП-нин XX съездизинин төөгүлүг шиитпирлерин амыдыралга боттандырары дээш демисешпишаан, күрүнеге тараа садарының планын сентябрьның 16-да хуусаа бетинде 106 хуу, сүттүн—111,2 хуу, лүктүн—100,2 хуу күүсеткен.

Колхозчулар боттарының аргаларын санап көргеш, СЭКП-нин XXI съездизинге алдар кылдыр күрүнеге пландан ажыр 36 мун 600 пуд тараану садар деп хүлээлгени алган.

Номчукчуларның бижип турары

ЭРЗИН. Эрзин суурда организациялар колхозтарга шефтеп, улуг ажылдарны бүдүрүп берип турар. Сарыг-Булун ортуман школазының коллективинден 100 ажыг кижи «Кызыл сылдыс» колхозка чоокта чаа шефтээш, 60 гектар черниң сигенин белүп сараттап берген болгаш картофель урар склад тудар черниң оңгарын казып берген.

Ч. БАР-ООЛ.

* * *

ТАНДЫ. «Совет Россия» колхозтуң кадарчызы Чернов ам 14 чыл инек кадарып келген. Оон кададында ам 190 шары бар, шарыларның денгилдези тергиин. Дуржулгалыг кадарчыны колхоз баштаар чери каш удаа шаңнап келген.

Ч. МААДЫР-ООЛ.

* * *

ӨВҮР. «Торгалыг» кедээ ажылагый артелинин кежигүннери ам тарадып турар акша болгаш эт-хереннелдер лотерей билединден 8000 рубльдиин садып алган.

Т. ДАМБАЖЫК.

* * *

СҮТ-ХӨЛ. «Ишкин» колхозтуң Ишкин-Бажында мал чеми белеткеп турар звенозу планын 160 хуу күүсеткен. Мал чеми белетнеп турган колхозчулар 3 улуг бөрү, 2 бөрзен елүрген.

О. МАНДАК.

Эзрбектиң арбузтары

Бии-Хем районнуң «Кызыл тараачын» кедээ ажыл-агый артели чыл бүрү ногаалларның, картофельдиң болгаш бахчи культураларының дүжүттүүн бедиерин чедип ап турар. Бо чылын бо культураларны 139 гектар черге тараан. Колхоз ногаа ажылындан 500 мун рубльден эвээш эвес орулганы бо чылын алыр.

Чоокта чаа Туранның магазиннеринге Эзрбектен арбузтарны, дыняларны, помидорларны, огурецтерни эккеп киирген. Капуста болгаш эске-даа ногаалар база кирген.

Эзрбектиң арбузтары эки үнелелдиг болуп, чөн оларны хөй-биле садып ап турар. Колхоз бүдүрүлгеннге түс черниң арбузтарының болгаш помидорларының эки үнелиг сорттарын өстүрүп турар.

Л. НИКИТИН.

Минск. Вокзал чанының шөлү.

Фото **В. Савостьяновтуу.**

КЫДАТТАН АСПААҢАР ЫРАДЫҢАР

Ленинград. Хоорайның улуг бүдүрүлгелериниң биредээ «Скороход» фабрикага хөй мун кижи киржикчилиг митинг болган. Ол митингини АКШ-тың Президентизи Д. Эйзенхауэрге ССРЭ-нин Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. С. Хрущевтуң чагаа чорутканынга холбаштырган.

Митингиниң киржикчилери Совет чазактың бүгү делегетейге тайбың дээш демиселин деткивишаан, америк империалистерниң Кыдат улуска удур агрессчи үүлгедиглерин бурыу шаап, улуг кыдат улус-биле эпсеткил каттыштырып турарын илереткеннер.

Чурукта: фабриканың ажылчыны А. Алексеевтин чүве чугаалап турары.

Фото **П. Федотовтуу.** СЭТА-ның фотохрониказы.

Колхозчуларга дузалашпышаан...

Уран-чүүл бөлгүмүнүң удуртукчузу эш Емельяновка баштаткан Сарыг-Септиң Культура бажыңының агитбригадазы районнуң колхозтарының хову турлагларын, мал фермаларын кезин, солун концерттерни көргүзүп чорун турар. Бригада талантылыг киржикчилерден тургустунган. Концерттиң программазында хейнүң болгаш ийи-чаңгыс кижилернин ыры күүседиглери, кыска катырынчыг, кочулал чугаалар бар.

Районнуң харылзаа салбырының ажылдакчызы эш Экиткович, эмнелге черинин ажылдакчызы эш Роснова, комсомол райкомунуң инструктору Мамонтов, баянист Лягин олар агитбригаданың ажылынга идепкейлиг киржип турарлар.

Агитбригада районнуң колхозтарының хову бригадаларынга ам чаэрби ажыг концерттерни көргүскен.

Агитбригаданың удуртукчузу эш Емельянов барган-на черинге чапсар аразында азы ажыл шагының хостуг үеринде колхозчу ажыл-ишчилерни чыын алгаш, бо-ла беседалажы бээр. Ол, хову шөлдүн ишчилеринге СЭКП ТК-ның сентябрь Пленумунуң доктаалын таныштырбышаан база иштики, даштыкы болуушкуннарның дугайында беседаларны организастап, чаа солуннар номчулгазын кылын турар.

Уран-чүүлдүн бөлгүмүнүң киржикчилери чүгле концерт, оюн көргүзери-биле кызыгаарлаттынмайн, харын чораан-на черинге шеф дузаламчызын көргүзе казаптарлар. Бригаданың киржикчилерин чедирип чоруур чолаачы эш Наседкин бодунуң машиназы-биле доктааган колхозунуң шаңындан чаа дүжүттүг тараазын тараа шыгжаар пунктуларга чедиржип турар. А бригаданың кежигүннери тараажыларның ажылынга дузалажып хүнзээр, ажыл шагы төнери билек концерти ойнап бээрлер. Шак ындыг шефтээшкиннерни агитбригаданың кежигүннери «Бурунгаар», «Октябрь 30 чылы», «Коммунизмче орук» болгаш өске-даа кедээ ажыл-агый артельдеринге организастаан

Д. ЕНДАН.

* * *

Сүт-Хөл районнуң Культура бажыңының организастааны агитбригада «Алдан Маадыр», «Ишкин» колхозтарының хову турлагларында механизаторларга, колхозчуларга 7 удаа концерт көргүскен болгаш СЭКП райкомунуң пропагандизи эш Борбай-оол бүгү делегей байдалының дугайында лекцияларны номчаан.

Бот тывынгыр уран-чүүл бөлгүмүнүң көргүзүттерин 500 ажыг колхозчулар болгаш механизаторлар улуг сонуургал-биле көргеннер. Олар бригадаларга чораан агитхуудустарны 7 удаа үндүрген.

Бригаданың киржикчилери «Алдан Маадыр» колхозтуң № 1 хову бригадазынга бир хүнде бир сараатты салган болгаш № 2 хову бригадазынга 12 тонна кызыл-тасты арытлаанар. «Ишкин» колхозтуң № 1 хову бригадазынга 12 тонна суланы, 8 тонна чиңге-тараану шаңга кургаткаанар, № 2 бригадага чораан 24 тонна суланы кургадып бергеннер.

Агитбригада ажылын ам-даа уламчылап турар.

Д. ДАМДЫН.

Хакасияның артистери—бистиң колхозта

Чоокта чаа Улуг-Хем районнуң «Күш-ажылдың хостуу» колхозтуң төвүнге Хакасиядан келген цирк артистери-биле ужуражышкын болган. Анаа 500 ажыг колхозчулар чыглып келген.

СЭКП райкомунуң инструктору эш Палавчин аалчыларга байыр чедиргениниң соонда, артистерниң удуртукчузу эш Лю сес алгаш, өөрүүнүң мурнундан оюннуң эгелөөрин чарлаан. Кожавыс областың уран-чүүл төлөлекчилериниң көргүскен янзы-бүрү солун болгаш чечен, тывынгыр оюннарын көрүкчүлер улуу-биле сонуургаан болгаш ол дугайында боттарының четиргенин илереди турганнар.

Оюн доозулган соонда улуг-даа, зыныг-даа колхозчулар сагыш-сеткили өөрүшкүлүг байдал-биле ховуларже ажылдан үнгүлепкеннер.

Н. БАЗЫР.

Кызылдың музыка школазында

Сентябрьның эзезинде Кызылдың музыка школазының класс өрээлдерин 230 уруглар доллур олурупканнар. Оо уругларның хар-назыны болгаш бүдүш-чаңчылы аңгы-аңгы-даа бол, чаңгыс сеткил-биле—мызыка уран чүүлүнге ынакшыл-биле каттышканнар. Анаа өөренир уругларның саны удавас 260 кижи ажар.

Музыка школазы бистиң хоорайга бир-ле дугаар 1947 чылда ажыттынган, бо аразында школа чыл бүрүзүнде өзүп, хөгжүп келген. Бо бүгүү биске школаның өөредилге эргелекчизи эш А. Панов чугаалап берди. Бистин сонуургаан чүүлдериске ооң оон ыңай чугаалааны:

—11 чылдарның дургузунда өөредилгениң шынарының-даа, материал-даа талазы-биле школа мырыңай чаарттының, өскерилген. Күрүне биске эң шынарлыг 10 пианиноларны, хөй-хөй баяннарны, аккордеоннарны, скрипкаларны берген. Кол-ла чүве чүл дээрге, бедик билиглиг башкы кадрлар-биле хандыртынган бис. Чижээлээрге, баян класында эштер Р. Жилинская болгаш Н. Космынин чедишкинниг башкылап турарлар. Р. Жилинскаяның бо талазы-биле башкы стажы 10 ажыг чыл. Чаа, аныяк башкыларывыс база бар. Рязаньның музыка училищезин доосканВ. Фирсов бисте эткен чылдан эгелөөш башкылаан, бо аразында ол бодунуң ажылынга мергежилдиин көргүскен. Бо чылын бисте эш Р. Бенденбиль чедип келген. Ол болза Ленинградтың күрүне консерваториязының чанында музыка училищезинин композитор салбырын доосканболгаш сальфеджио башкылаар. Бо чылын школада чаа, солун чүү барыл, келир үеде план кандыгыл дээрзин сонуургай бердивис. Эш Панов уламчылап чугаалады:

— Биче үзүктел болганының соонда скрипка өөренир салбыр ажыттынар. Ол дугайында 10 ажыг скрипкаларны шагда-ла чагыдып чорудушкан бис. Чаа баяннар база алыр бис. Ынчангаш хөгжүм херекселдери бисте четчир. Бир эвес эткен чылын бистин школаны 9 кижи доосканболза, бо чылын 14 кижи доозуп үнер. Ынчаарга 1960 чылда школаны 30 ажыг кижи доозар.

Эки өөреникчилер дугайын сонуургай бердивис. Эткен чылын школаны фортепиано классының талазы-биле Катя Ак-оол, аккордеон талазы-биле—Володя Намай кончуг эки демдек-биле доосканнар. А бо чылын кым эн эки болуп доозарыл дээрзин чугаалаары берге. Ынчалза-даа пианисчи Люба Тоңнай-оол болгаш аккордеончу Таня Нахай черге эки өөренип турарлар.

Школадан үнүп чорун турда класстарда өөренип турарларның янзы-бүрү музыка херекселдеринге чамдыктары кандай-даа, чамдыктары мун-не элээн дидимдаа хевирлиг ойнагылап турарын дыңнаап, ол бүгү удатпайн ёлулуг аялгалар-биле солчуп, Тывының он-он аныяк-чалыы музыкантылары чоңга боттарының уран мергежилин көргүзүп эгелей бээрлер дээрзинге бүзүрел кижинин чүрээн хаара тудуп келир.

В. ШАФИРО.

Чурукта: баян класының талазы-биле башкы Р. З. Жилинская бирги класстың өөреникчизи Люда Терская-биле кичээлде.

Фото авторнуу.

Чаа көвүрүгнү тургузар

Сүт-Хөл районда «Коммунизмниң херели» болгаш «Чырык орук» колхозтар чаңгыс артель кылдыр каттышкан. Мурнунда турган ийи колхозтарның төптериниң аразында Ак-Хемни кежилдир чаа көвүрүгнү тургузарын колхозтуң ажыл-ишчилери нетеп турар. Чүте дээрге, ийи суурларның аразында хемни кежилдир көвүрүг чок чорук колхозчуларның аргыжарынга улуг моондактыг болуп турар.

О. ОХЕМЧИК.

УЛУС ӨӨРЕДИЛГЕЗИНИҢ ӨЙҮ КЕЛГЕН АЙТЫРЫГЛАРЫ

✦

И. КАЙРОВ,

РСФСР-нин педагогика эртемнериниң академиязының президентизи.

✦

Совет школа — коммунизм тургузукчуларының салгакчыларын кижизидер хүлээлелиг. Коммунистиг ниитилелди тургузары дээш демиселдиң аңгы-аңгы үеринде ол соруулга боду тодаргай ужур-уткалыг болгулап турган.

Совет школаның тургустунуп турганының баштайгы чылдарында эн бөдүүн билиглерни нептередип, оларны амыдыралга шуут болгаш доп-дораан хереглээри эргежок чугула болуп турган.

В. И. Ленин «Хүн демдеглелиниң арынарынга» мынча деп бижээн: «Улус массалар өзүлүг культураже бистерниинде ышкаш кайда-даа сундукпайн турар, ол культураның айтырыгларын ханы болгаш чайгылыш чок кылдыр бистерниинде ышкаш кайда-даа тургуспайн турар, боттарының культурлуг чоруунун дивес мен, а бижик-билиглиг чоруунун деп чугаалаар мен, четпестерин хөй нуруузунда кончуг эки билип турар ажылчын аңгының холунда күрүне эрге-чагыргалы кайда-даа, чаңгыс-даа чуртта турбайн турар; бо талазы-биле бодунуң байдалын экижидер дээш, ажылчын аңгы каражаларны үндүреринге бистерниинде ышкаш кайда-даа белен эвес».

Каш-ла айларда өөренир хуусаалыг курстар болгаш школалар, рабфактар; өөредилгеже партия, комсомол болгаш профвиледериниң талазы-биле мобилизастаашкыннар; бүгү-ниитиниң эге өөредилгези дээш демисел; амыдырала чүгле эргежок чугула чүвени өөренгеш, шиңгээдип алган үүлүн практика кырынга доп-дораан ажыглаарынче карак-кызыл чүткүүшкүн—ол үедеги улус өөредилгезиниң онзагай үүлдери мындыг турган. Ол ажылга четпестер, оон туржук чазыглар-даа турберген, ол чорукту ортумак школаны доосканнарның хөй кезин үлегпүр болгаш кедээ ажыл-агый бүдүрүлгезинге ажылдап турар апарган дайын сөөлүндеги чылдарда онза илергейн-биле эскерип турар апарган бис.

Ортумак школаны доосканнар ол ажылды кылырынга хөөн-сагыш-даа, техника-даа талазы-биле четпес белеткеттинген. Оларның дыка хөй ортумак школаны доозарывыска ажылчын азы колхозчу болуп шуут ажылдаарындан бисти чайладыр үжүрлүг деп болган турган. Өскерилген байдалдарга дүүштүр өөредилге биле кижизидилгени эде тургузар херекке школа озалдап калган. СЭКП-нин XX съездизинге чептүүбиле айытканы ышкаш бо талазыбиле бурунуң элээн кезин эвилелдешкен республикаларның чырыдышкын министерстволарынга болгаш РСФСР-нин педагогика эртемнериниң академиязынга хамааржыр.

Комсомолдун XIII съездизинте эш Н. С. Хрущевтун чугаазында амгы байдалдарда школаны эде тургузар дугайында партияның политиказы илереттинген. Ол мынча дээн: «Совет школа болза эртемнериң үндезиннерин эки билир болгаш оон-биле кады үргулчуун күш-ажылын кылырынга мергежилдиг, янзы-бүрү тала-биле билиглиг кижилерни белеткээр, ниитилелге ажыктыг болур, ниитилелге эргежок чугула үнелиг үүлдерни бүдүрериниге идепкейлиг киржир чүткүлдүг кылдыр аныяктарны кижизидер хүлээлелиг».

Улус өөредилгезин эде тургузарын амыдырал негеп келген. Ону кандыг угланыышкынны база канчаар боттандырары? Моон-биле холбаштыр, совет хөй-ниитиниң чугаалажыр көөрүнге тургусса деп бодааным чамдык айтырыгларны чугаалаксаан мен.

Политехниктиг өөредилгени хөгжүдер дугайында болган өөредилгени ниитиге ажыктыг күш-ажыл-биле сырый харылзаштырар дугайында СЭКП-нин XX съездизиниң шиитпирлери совет школаның амыдыралына ажыктыг саңдарлыг болган. Украинаның, Москваның, Ленинградтың, Ставрополь крайның, Рязань областың, Уралдың болгаш еске-даа районнарның ажыктыг дуржулгазын парлалгага чырыткан болгай. Ынчалза-даа ол дуржулганы четчир деп ам-даа санап болбас. Совет болза школаларның мурнаакы дуржулгазын улам-на ханы болгаш бүгү тала-биле өөренип база түүнеп көөрү болур.

Аныяктарны өөредириниң болгаш кижизидериниң системазын эде тургузар дугайында Н. С. Хрущевтун саналдарын башкылар болгаш башкылал эртеминиң төлөлекчилери улуг сонуургал-биле хүлээп ап, оларны бүрүнү-биле деткип турар.

Бис бодаарывыска, ССРЭ-ге аныяктарны кижизидериниң болгаш өөредириниң системазынга ам болур деп турар өскерилгелерде кол-ла чүүл болза, өөредилге биле кижизидилгени сырый харылзаалыг кылдыр, ынчаарга хар-назынын барымдаалап турган, өөредилге биле кижизидилгени өөреникчилерни бүдүрүкчү күш-ажылы-биле харылзаалыг кылдыр организастаары болур.

Моортан үнүп кээп турар бирги айтырыг болза уругларның назынарының дугайында, оларны каш харлыындан эгелеп ниитилел бүдүрүлгезинче хаара тутса эки дээрзиниң дугайында айтырыг болур. Бодап көөрге, ону 15—16 харлыындан эгелеп боттандырза эң-не ажыктыг-дыр. Анаа чедир уруглар ниити болгаш политехниктиг өөредилгениң үндезиннери биле күш-ажылчы амыдыралче киреринин белеткелин алган турар ужурлуг. Оңбиле холбаштыр ортумак өөредилгени ийи чадалыг кылдыр чарары ажыктыг деп бодап турар: бирги чада—7-ден 17 хар чедир уруглар-га, ийигизи—оортан өрү назынныларга.

Бирги чаданы бистиң школавыстың сес класстарының хемчээлиби-биле кылыр деп бодап турар. Бо чадага өөредилге болза ниити болгаш политехниктиг шинчилиг болур. Өөреникчилерни кудуку класстардан эгелээш-ле кылып шыдаптыр, сес ажылдарынга хаара тутса, 5—8 класстарның өөреникчилерин школа мастерскаяларынга, школа чанында кедээ ажыл-агый участоктарынга ажылдадып, чоок кавының бажыннарын болгаш кудумчуларын чаагайжыдып, ногаанчыдарынга, колхозтарга болгаш совхозтарга чамдык ажылдарны чорударынга кириштире бээр болгаш оон-даа өске.

Чеди чылдыг школаларны сес чылдыг кылдыр эде тургузары өөредилгениң мурнунда турган чеди чылынга база бир чылды чүгле немеп каары-биле кызыгаарлаттынмас ужурлуг. Амыдырал-биле сырый харылзааны тургузар соруулга-биле эртемнериң үндезиннерин өөренириниң ужур-утказы, ону организастаары болгаш оон методтары өскерлир. Сес чылдыг школаның өөредилге планнарын болгаш программаларын өөреникчилерге артык чүүк турар чорукту үзүүтаарының болгаш оларга аажы-чаң, күш-ажыл, күш-дамыр база эстетика талазыбиле кижизидилгени хандырарының эргежок чугулазын барымдаалап белеткээри күзенчиг.

Ортумак өөредилгениң ийиги чадазын ажылчын болгаш кедээ аныяктың школалары база фабрика-завод азы кедээ ажыл-агый өөреникчилериниң ортумак школалары хевирлиг кылдыр боттандырары ажыктыг болур ийик. Бо айтырыгны чугаалажып көөрү ортумак өөредилгениң ийиги чадазының характер байдалының дугайында эң-не өки шиитпирни тыварынга дузалаар.

Ону бис мындыг янзы кылыр деп чижеглен бодап турар бис. Бирги таварылгада болза сес чылдыг школаны дооскананыяктар бүдүрүлгеге баргаш, баштай тускай белеткелди эткеш, оон соонда 4 чыл дүгүзунда ажылчын азы кедээ аныяктар школазынга бичиктелге ажылдаашаан өөренир. Өөренириниге эң таарымчалыг байдалдарны тургузуп бээр соруулга-биле аныяктарның ажылдаар ажыл хүнүн азы ажылдаар неделязын кызырар деп бодап турар. Олар ол 4 чылдың дүгүзунда бүдүрүлгеге ажылдавышаатура, мурнунда-ла бар турган бүдүрүлгечи мергежилин бедидип азы чаа мергежилди чедип ап шыдаарлар. Ол хевирниң школаларынга ажылчын аныяктарның амгы туруп турар школаларында бар чүүлдер шупту-ла турар, ынчалза-даа амгы школаларның күш-ажыл биле өөредилгеде чаңгыс азай чоруктун чогу, өөреникчилериниң чүүктешкилериниң эжин эртир хөй ышкаш четпес чүүлдери оларга турбас. Чаа школалар ээлчештирилгелиг, кежээки болгаш бот-өөредилгелиг (заочный) бооп болур.

Ийиги таварылгада болза сес чылдыг школаны дооскананыяктар ФЗӨ болгаш КАӨ-нин школалары хевирлиг ортумак школаларга кирерлер, өөреникчилерге олар долу ортумак билигни болгаш улус ажыл-агыйының элээн нарын адырларынга ажылдаар, кайы-бир тускай эртемниг ажылчын болур белеткелди хандырар.

ФЗӨ болгаш КАӨ-нин школалары хевирлиг ортумак школаларга өөредилгениң хуусаазы үш-даа (делгерээн профессиялыгларны белеткээр болза), дөрт-даа (нарын профессиялыг ажылчыннарны белеткээрде) чыл боон болур.

3 чыл хуусаалыг ФЗӨ болгаш КАӨ-нин школалары хевирлиг ортумак школаларның өөредилге планнарының үштүн бирээзин өөреникчилерниң бүдүрүлгени теория болгаш практика кырынга өөренип, бүдүрүкчү күш-ажыл кылырынче угландырып болур, ынчаарга 4 чыл хуусаалыг болза бүгү өөредилгениң маптын ол соруулга ажылдаар апаар.

Кандыг тускай эртемил база школаның ажылының байдалдары кандыгыл деп чүвени барымдаалап турган, ФЗӨ болгаш КАӨ-нин школалары хевирлиг ортумак школаларның өөреникчилериниң бүдүрүлгени өөренириниң база бүдүрүкчү күш-ажылды кылырын янзы-бүрү хевирлиг кылдыр боттандырар улуг назылыг ажылчынарының болгаш колхозчуларның бригадаларының составынга-даа, бүдүрүлгелериниң тускай организастааны өөредилге участоктарынга болгаш өөредилге цехтерингe-даа, колхозтарның болгаш совхозтарның өөреникчилер бригадаларынга-даа, школаларның өөредилге ажыл-агыйларынга-даа, школаларның болгаш школалар аразында өөредилге-бүдүрүлгениң мастерскаяларынга-даа кылын болур.

Кедээ ажыл-агый өөреникчилериниң школазы хевирлиг ортумак школаларга өөредилге биле кедээ ажыл-агый ажылынга киржириниң үелерин, кедээ аныяктарның школаларынга ышкаш, сезон зайы-биле база-ла ээлчештирер апаар. Чижээ, Ставрополь крайның школаларында колхозтарның өөреникчилер бригада-

Пассажирлер аргыштырарының чурумун шыңгыы сагыыр

Кызылдың автотранспорт конторазының «ТГ-38-02» дугаарлыг автобузу чоокта чаа Хөву-Аксы суурга чедип келген. Кызыл базар дээн 20 чыгам пассажирлер автобус доктаар черге манап турган. Оларның аразында кат, тоорук, мөөгү чыып алган алаан каш кижилер боттарының аар чүгүн автобусче киирип эгелээн.

— Автобус дээрге, чүк сөөргүр эвес, а пассажирлер аргыштырар хүлээлгелиг чүве болгай, бо чорумал кижилер хөй кат, тоорук, мөөгүзүн автобуска долдур чүдүрүп алырга, пассажирлер кайызынга олурар чүве иргі?—деп, бир кижи чолаачыдан айтырган.

« Дүжүт ажаан алыышкынының үезинде кат, тоорук чыып чораандаа болза, бо кижилер мээң таныштарым чүве, оларны Кызылга чедирери мээң хууда чугула хүлээлгемдир ийин, эжим»—деп чоргаар харылавышаан, автобустуң чолаачызы «таныжы» пассажирлерни чүгү-биле кады олуртуп алгаш, Кызылче хапкан. Пассажирлер аргыштырарының чурумун шыңгыы сагыырынче угланган хемчеглерни Кызыл АТК-зы ап чорудар ужурлуг.

М. ТЮЛЮШ.

Малчыннар ортузунга садыгны үзүктелиишкин чок организастаар

Сүт-Хөл районда «Бора-Тайга» болгаш «Алдан Маадыр» колхозтарның суурларындан 80—90 километр ырак одларда ажыдаан, чурттаан турар малчыннарның ортузунга садыгны үзүктелиишкин чок организастаар дугайында райпо баштаар чери болгаш ооң кедээде садыгжылары сөөлгү үеде шоолуг сагыш салбас апарган.

Ооң түңнелинде малчыннар хүн бүрүнүң чугула хереглел бараанарын садып алыр дээш ырак черлерде магазиннерже шүүдеп чоруур ужурга таваржып турар, Малчыннар ортузунга садыгны үзүктелиишкин чок организастаар дугайында райпо баштаар чери боттуг хемчеглерни алырын малчыннар негеп турарлар.

О. САНЧАЙ.

Кывар, чаар материалдарны камнаар

Барыын-Хемчик районнуң «Совет Тываның 5 чылы» кедээ ажылагый артелинде чамдык чолаачылар автомашиналарның кывар болгаш чаар материалдарын камналга чок чарыгдан турар. Бо чылдың эгезинден бээр июль 1-ге чедир колхозтуң 6 автомашиналарының чолаачылары ниитизи-биле 1862 литр бензинни ажыр чарыгдааннар. Ылангыя чолаачылар Серээдаш, Доржу олар кывар, чаар материалдарны камналга чокка хөй чарыгдан келгеннер.

Автомашиналарны болгаш оларның кывар, чаар материалдарын камналталыг ажыглаарынче артель баштаар чери кичээнгейни угландырар ужурлуг.

М. ЧУЛДУМ.

Колхозчу рынокту организастаар

Колхозтарның база колхозчуларның артыкшылдыг продуктуларын сайгарын садыглаарынга идигни бээр колхозчу рынокту Сүт-Хөл районнуң төвү Суг-Аксы суурга тургузар дугайында айтырыгны хамаарышкан организациялар чоокку үеде шиитпирлеп көрзе чогуур.

П. ШОКПАА.

Тес-Хем районнуң Самагалдай суурунуң албан черлериниң коллективтери колхозтарга шеф ажылын организастап, улуг ажылдарны бүдүрүп турар. Ленин аттыг колхозка бир хүн 300 чыгам кижи шефтээш, 70 гектар кукурузаны ажаагаш, 235 тонна силосту салган.

Чурукта: силос салыр черже кукурузаның ногаан массазын машина-биле сөөртүп турары.

Фото **М. Булгатовтуу.**

даларының, Рязань областың школаларында өөредилге ажылының дүржүлгазы ындыг хевирлиг ортумак школаларга чоокшулажып турар. Украинада бүдүрүлге өөредилгелиг класстарның болгаш школаларының база РОФСР-ниң шенелде өөредилге планныг ажылдап турар 50 школаларының дүржүлгазы ФЗО болгаш КАӨ-ниң школалары хевирлиг школаларның тургустунарынга дыка ужур-дузалыг болур.

Школаны чаартыры ооң материалдыг баазазын быжыглаарын, школаларның чаңгыс ээлчег-биле кичээлдээринче шилчиирин, өөредилге херексөлдерин болгаш пособиелерин көвүдедирин, башкылар белеткелиниң шынарын бедиерин база оон күш-ажылының төлевирин чурумнуударын болгаш өске-даа чүүлдерин негээр.

Бистер ортумак школаның чүгле кол-кол хевирлерин адаывыс. Ортумак өөредилгениң ийиги чадазының сорулгаларын шиитпирлээринге, улус ажыл-агыйынга ортумак чергенин кадрларын белеткеп турар техникумнар, хүндүскүүн, кежээкиниң болгаш бот өөредилгениң, база өске-даа ортумак өөредилге черлери улуг рольдуг болур. Школа-интернаттарже онза кичээнгейни салыры чугула, олар болза аныяктарның ниити кижизидилгезин эки тургузарынга оларга идея талазы-биле саңлдар чедиреринге болгаш оларны амыдыралга белеткээринге кайгамчык эки байдалдарны болгаш аргаларны тургузуп турарлар. Школа-интернаттарның саны чыл келген дудум-на чайгылыш чок өзер.

Дээди школага эртемнериң үндезиннерин ханы болгаш быжыг-биле шингээдип алган, оларны амыдыралга ажыглап билир, дээди школаже таварылга болуп эвес, харын медерелдии-биле, ылап бүзүрөөш кирер деп шиитпирлээн кижилер келир апаар.

Чамдык кижилерге моон соңгаар дээди эртем алырының оруу уламна узап турар ышкаш сагындырып болур. Шынында ол ындыг эвес. Бистиң дээди өөредилге черлериниң доосканнарының дыка хөйү дээди школаның дипломун холга туткаш, амыдыралче кирип турар, ынчалза-даа бүдүрүлге талазы-биле четчир арга-мергежил-даа, шыырак практиктиг билии-даа чок болуп турар дээрлин чажырган херек чок. Болунуң түскай артемин ындыг кижиниң практика кырынга шингээдип алырынга ээлээн каш чылдар үнүп турар. Бир эвес дээди өөредилге черин бүдүрүлгеден келген кижи доозар болза, ол кижи ажылды дораа-ла башкарып киринтер аргалыг болур.

Школаларны эде тургузары ээлээн үени негээр апаар. Ону боттандырар дээш ажылдап тура, бөгүн школаның ажылынга багай саңлдар чедирбес, ооң өөреникчилериниң билииниң шынарын кудулаттас ужурлуг деп чүвени утпас херек.

РСФСР-ниң педагогика эртемнериниң академиязы школаларның яны-бүрү хевирлериниң чаа өөредилге планнарының, программаларының төлевилеллерин белеткээрин, чаа байдалдарга аныяктарны өөредириниң болгаш кижизидириниң методтарын ажылдап кылырын организастаан.

Школаны эде тургузарын совет хөй-ниити деткиир, бистиң социалистиг Төрөөн чуртувустуң чаагай чоруун кедүрер, бистиң чуртувуска коммунизмни тургузарының хөрөөнге бараан болур деп бүзүрөөр бис.

(«Правда» солундан).

Бичии фельетон

РЕВИЗОР

Кара чемодан туткан, хүрен шляпалыг, куу плащтыг кижи район библиотеказынга бирле хүн кире хомуп келгеш:

— Культура килдизиниң эргелекчизи, Культура бажыңының директору, бухгалтер суглар кайда ажылдап олурарыл?—деп айтырган.

— Эргелекчи болгаш директор колхозтарже сургакчылап чоруй барган. Бухгалтер бертен барла чүве — деп, библиотека ажылдакчыларының бирөзи харылаан.

— Кызылдан, областың культура эргелелинден келген ревизор кижи мен — деп, библиотекарларга болгаш ында олурган номчукчуларга бодун таныштырган.

Библиотекарлар ревизор деп сөстү дыңнап кааш, шала дүвүрексей бергеннер. Область төвүнден, баштаар черден ревизор келгенде дүвүревес аргажок. Библиотекарларның бирөзи ол-ла дораан үне халаш, культура килдизиниң кабинединге маңнап келген. Кабинет шоочалыг болган. Ол аразында библиотекага культура килдизиниң бухгалтери (ол культура бажыңының, библиотеканың, кинофикацияның бухгалтери хүлээлгелерни база күүседип турар) кире халып келген:

— Эй уруглар, бисте ревизор, ревизор чедип келген-дир — деп, ыыткыр чугаалаан.

Библиотекарь кыс бухгалтерже хере көрбүшаан, эриннерин шып, эргээн аскының дужунга кожайткаш, ыыттава дээн имнээшкин көргүскеш, оон бажы-биле номчукчулар залынче имнээн. Номчукчулар залынга олурган ревизорну көрбейн девидеп кире халып келген бухгалтер чүве-дир ийин. Ревизор бухгалтерниң келгени ол бухгалтерге ээлээн сүрееденчиг болган. Чүге дизе, келген ревизор ооң ажылын хынаар-ла болгай.

Районнуң культура ажылдакчылары ревизорну ээлээн хүндүткелдии-биле утуп алганнар. Ынчангаш ревизорну чогум кааа чурттадырының айтырыы кедүрүп келген. Чүге дизе, аалчылар бажыңы септелгеде турар болгай. Районнуң септелге-тудуг конторазынче телефоннаш, «Кызылдан келген ревизорну чурттадыпкы дег таарымчалыг чер бар бе?» дээрлин айтырган. Чок болган. Ам канчаар, ревизорну культура килдизиниң кабинединге тургузар апарган. Ревизор аңаа чүүлзүнгеш, кабинетке доктаап, чурттай берген.

Келген хүнүнүң даартазында ревизор ээлээн шыңгыы негелделиг ажылдап хүнээн. Ынчалзажок Чаа-Хөлге бир дугаарында-ла кээп турар «шөлээн кедээ суурга келген кижи ам-на таарыштырып турбас чүве бе» дээн бодал ону дестүндүрбейн барган. Ажыл сөөлүнде магазинге халып чеде берген. Холук чокка бадырар кылаң каралар чыскаалыпкан «чоруптаалы өңнүк» деп карак базып турганзыг болган. Дестүнмес холдар карманда акшаны хылырады берген. Чүвүрүнүң бир талакы карманынче шил-даа кылаш дээн.

Келген хүнүнүң даарта кежээзинден эгелээш бистиң ревизорувус үш кежээ улаштыр арагалаан. Кежээки арагалаашкыннар үезинде танып көрүштер база тыпты берген. Бир кежээ ортумак школаның бухгалтери-биле кады столоваяга ишкеш олурупканнар. Столоваяны хаар шагы чедип келген. Бо дугайын столоваяның ажылдакчылары оларга чугаалаарга тоовазаннар. Адак сөөлүнде оларны, дежурный шагдаанның киржилгези-биле столоваядан үндүрер ужурга таварышкан.

Ревизорнуң бир хүн «бажы аараап» ажылга шуут үнмээн. Чогум кайнаар барганы билдинмээн. Кежээликтей ол кабинетке ужуп калган чыткан. Стол кырында чартыын чип каан огурец болгаш кырлаң шил стакан турган. Шала кырында чаа божуткан водка шали «танцылап» турган.

Ревизор дөрт хонукта арагалаан. Ам чүү боор, акша-көпее-даа төнген. Бешки дугаар хүнүнде ижин куруглап, холурткайнын, бергедеп хүнээн. Оон ол «Ревизор» деп комедияда дээрги Хлестаковтуң ролюн күүседип киринкен.

— Чээрби акшадан чегдире каавыт, удавас бүдүрүптер мен — деп, Культура бажыңының бир ажылдакчызындан акша чеген. Бирөзи:

— Ынча чедер акшам чок болдур ийин — деп, эпчоксунуп харылаан. Оозу бажын туттунуп, кезек олургаштың самбыңга он санны шак кылдыр каккаш:

— Он-даа болза ажырбас—дээн. Ажылдакчылардан оннап, бештеп чегдинип эгелээн. Ажылын хынатырып турган бухгалтер харын аңаа чүс ажыг түңнүг акшаны чээшкинге берген.

Ревизорнуң командировказының хуусаазы он ийи хонук. Он ийи хонук иштинде Чаа-Хөл районнуң Культура килдизиниң, Культура бажыңының, библиотеканың, кинофикацияның бүгү-ле бухгалтерия документилерин хынаар. Ажыл дээрге хөй, чай чок. Ынчалза-даа бухгалтерияның ажылын, хамык документилерни үр эвес үеде буу-хаа хынап тоскаш, бухгалтерия ажылында кандыг-даа четпестер чок, шупту эки деп бижий тыртып кааш, ревизор Кызылче хап чанып кан.

Бо үстүнде ады киргеи дөрт албан черлериниң бухгалтерия документилерин өзүлүг хынаарынга бир недель-даа чедишпес. Маңаа хөй хонуктар, шыңгыы кичээнгейлиг хыналда негеттинери албан турган. Хынап турар черниң бухгалтериязының ажылы кандыгыл дээрлин райкүүскомнуң сан килдизинден болгаш райкүүскомдан-даа сонуургап айтырбаан. Ону айтырар хамаан чок ол черлерниң эжиин-даа ашпаан.

Адактың сөөлүнде бо фельетоннуң маадыры-биле таныжын көрөөлиңер. Ол болза, үжен хар ажып чоруур хире, узун сынныг кижи чораан. Ооң адын Н. Килин дээр болгаш областың Культура эргелелинин ревизор-бухгалтериндe ажылдап турар. Ревизия ажылын арагага холуй бербейн кончуг хынамчалыг кылыр болза, ону чүгле ынчан өзүлүг ревизор деп мактаар ийик.

Т. КЫЗЫЛ-ООЛ.

КПО-нуң Кол Ассамблеязының XIII сессиязынга ССРЭ-ниң Даштыкы Херектер Министри *А. А. ГРОМЫКОНУҢ чугаазы*

НЬЮ-ЙОРК, 1958 чылдың сентябрь 18. (СЭТА). ССРЭ-ниң Даштыкы херектер министри А. А. Громыко бөгүн КПО-нуң Кол Ассамблеязының XIII сессиязынга чүве чугаалаан. Улустар аразынга тайбыңны деткиир деп КПО-нуң кол сорулгазын хандырарынга Кол Ассамблеяның сессиязының чугула ужур-дузалын ССРЭ-ниң төлээлекчизи демдеглээн. Ол чорук Кол Ассамблеяның амгы XIII сессиязынга кончуг хамааржыр, чүге дээрге делегейниң амгы байдалы кончуг дүшкүүрлүг болуп артып турар, бо чорук КПО-га онза харыысалганы онаап турар.

Ливанга америк шериглерни болгаш Иорданияга англи шериглерни дүжүргениниң түңнелинде Чоокку Чөөн чүктүң районунда тыптып келген айыылдыг байдалды КПО-да төлөлеттирген күрүнелер Кол Ассамблеяның онза сессиязынга көрген үеден бөөр ай безин эртээн деп А. А. Громыко чугаалаан. Бөгүн делегей болза база-ла шыңгыы болгаш айыылдыг байдалдың мурнунда турган, бо үлада ол айыыл Ыраккы Чөөн чүкте тургустуна берген, АКШ-тың шериг-далай болгаш шериг-агаар күштерин ынаар далаш-биле октап турар болгаш АКШ-тың чазаа кайы шагдан бөөр кыдат чөлерге холун салып алгаш, каш-даа чылларның дургузунда агрессчи үүлгедиин доюлдуруп келген.

Совет Эвилелиниң «соок дайынны» узуткаарынче, чепсегленишкиннерни өңдере бүдүрерин соксадырынче, күрүнелер аразынга бүзүрежир чорукту болгаш тайбың кады ажылдажылганы хөгжүдеринче угланган хемчеглеринге хамаарыштыр Громыконуң сагындырганы болза, улустар аразының дүшкүүрлүг чоруун кошкадыр сорулга-биле Чөөн болгаш Барыын чүктериниң күрүнелериниң чазактар баштыңнарының чөвүлел хуралын чыыддырар дугайында Совет чазактың саналы бүдүн чартыктан ажыг чылын дуруузунда бөгүн делегейниң кичээнгейниниң төвүнде туруп келген. Ол саналы кижилериниң угаанбодалын хаара туда берген, чүге дээрге тургустунган байдалдың аймылдыын бүгүде билип, чамдык күрүнелериниң чорудуп турар политиказының түңнелинде делегей болза дайын халавыныың угланыышкынынче чададан чадаже чыгалып бар чыдарын көрүп турар. Чөвүлел хуралды чыыддырарының идеязы бүгү улустарның эрге-аныктарынга тааржып турар, чүге дээрге кижи төрелгетениң дайынче чылыышкынының оруунга моондакты ол чөвүлел хурал салып шыдаар аргалыг.

Ынчалзажок чөвүлел хуралдың белеткелиниң дугайында чугаалажыышкыннар чоруп турда, дугуржулга чедип алырынга үндезин болбас, харын дугуржуушкунну чүгле үзериниң чепсээ болгу дег ындыг саналдарны кедүрериниң аргазы-биле ону чыыддырарын болдурбас дээр орадажыышкыннар кыдынып турган, ону АКШ-тың болгаш Англияның чазактары боттары эки билиирлер. Ынчангаш, чогум-на хаарын ынчангаш чазактар баштыңнарының чөвүлел хуралы мынчага чедир болбаан. Ынчаарга ындыг чөвүлел хуралдың эргежок чугулазы хүн келген тудум улам-на чидигленип бар чыдар-дыр.

«Соок дайынны» узуткаарынче угланган өске-даа калбаа-биле деткиттирген саналдар база бар—ол дээрге, Европа күрүнелериниң аразынга найырал болгаш кады ажылдажылга дугайында керээни чарар дугайында, НАТО-нуң киржикчилери күрүнелериниң болгаш Варшава керээзиниң киржикчилери күрүнелериниң аразынга халдашпас дугайында керээни чарар дугайында, ядролуг болгаш ракеталыг чепсектен хостуг зонаны Европаның төвүнге тургузар дугайында саналдар, чепсегленишкиннерни дүжүрериниң, база атомнуг чепсекти хоругдаарының болгаш атомнуг дайынның айыылын чайладырының саналдары болуп турар. Агрессчи шериг блоктарын тургузарының политиказы, АКШ-тың чамдык бөлүктериниң чорудуп турары «күш дөгөөриниң» политиказы делегейниң амгы дүшкүүрлүг байдалының үндезини болуп турар деп А. А. Громыко үргүлчүлеп чугаалаан.

Чепсегленишкиннерни өңдере бүдүрериниң айыылдыг саңлдарын, кижи төрелгетенге ооң таварыштырып турары улуг хораны А. А. Громыко көргүскен болгаш мындыг байдалда КПО хажыызында хайгаракчының ролюнга артпас ужурлуг дээрлин онзалап демдеглээн. Ынчаарга барымын талакы күрүнелериниң, ылаңгыя АКШ-тың туруш-бодалының хараазы-биле КПО күрүнелериниң күжениишкиннерин чепсегленишкиннерни дүжүрерин боттандырарынче угландырып шыдаар ындыг орган болуп шыдаваан.

Чепсегленишкиннерни дүжүрер талазы-биле үре-түңнелдиг чугаалажыышкыннарны чорударынга Совет чазак мурнуку хевээр белен болгаш ону күзеп турар.

Чепсегленишкиннерни дүжүрер дугайында чугаалажыышкыннар деп эргелиг үндезинге чоруттунар ужурлуг. Совет төлээлер чепсегленишкиннерни дүжүрер талазы-биле комиссияның составы бети дээрге-ле ооң кежигүннериниң деп кезин АКШ-тың болгаш Англияның, Франция-биле Германияның хоругсаны шериг блоктарында кирбейн турар күрүнелерден, тодаргайлаарга, социалистиг болгаш нейтралдыг чурттардан соңгуттурган турарын саналдап турар.

Совет чазак болза чепсегленишкиннерни дүжүрериниң айтырыын чепсектиг күштерни болгаш чепсегленишкиннерни боттуг кылырарын, атомнуг болгаш водородтуг чепсекти күрүнелериниң чепсегленишкиннериндеи дүжүрүп турган, ол чепсекти хоругдаарын көрүп турар боттуг шиитпирниң талалакчызы болуп келген болгаш болуп артып турар. Ынчалзажок бүгүнү хаара тудуп турар ындыг дугуржулганы кылыр деп бистиң орадажыышкыннарывыс АКШ-тың, Англияның болгаш НАТО политиказы-биле боттарын холбаштырган өскедаа чурттарның чазактарының тайылбырларының болгаш дадагалзаашкыннарының мунгаш ханазынга үргүлчү ускулежип келген. Мындыг байдалдада бо чоруктан үнүп алырының карачаңтыс практиктиг аргазы болза, ол айтырыгны чоорту, баштайында эң-не чугула болгаш өйү келген айтырыгларны аңгылап ап түргаш, кезектеп шиитпирлээри болуп турар.

Чепсегленишкиннерни дүжүрериниң талазы-биле хемчеглер дугайында Совет чазактың сагындырыг чагаазын Кол Ассамблеяның амгы сессиязынга көөр кылдыр совет төлээлер кирип турар, чепсектиг күштерни болгаш аңаа чепсегленишкиннерни кызырар талазы-биле база ядролуг чепсекке хамаарыштыр тодаргай саналдар киргеи программа чаңгыдаа тайылбырлаттынган. Чепсегленишкиннерни дүжүрер талазы-биле хемчеглерни амыдыралга боттандырарын хайгааразын дээш делегейниң чогуур контролюн тургузарын база көрүп турар.

Кол Ассамблеяның бо сессиязынга чепсегленишкиннерни дүжүреринің айтырыгларын көрүп турда, КПО болза кичээнгейни дараазындагы соңгаардалып болбас айтырыгларже мөөңнезе чогуур деп Совет чазак санап турар:

а) Атомнуг болгаш водородтуг чепсектиң шенелделерин соңгаарладышкын чокка болгаш чер болганга соксалыр дугайында;

б) Октаргай делгемин дайын сорулгаларынга ажыглаарын хоругдаар дугайында, өскелериниң девискээрлериниде даштыкы шериг базаларын узуткаар дугайында болгаш октаргай делгемин өөренип шинчилээриниң талазынга улустарның кады ажылдажылгазының дугайында;

в) Күрүнелериниң шериг бюджеттерин кызырар дугайында.

Айыттынган айтырыгларны шиитпирлээри чепсегленишкиннерни дүжүреринің хөрөөн дыка бурунгаарладыр болгаш улустар аразының дүшкүүрлүг чоруктарын кошкадырынга чугула ужур-дузалыг болур ийик деп чүвени барымдаалаан, совет төлээлер бо айтырыгларны Ассамблеяның хүн чурумунуң тускай чүүлдери кылдыр көөрүп саналдап турар.

АКШ-тың болгаш Англияның Чоокку Чөөн чүкке үүлгеткен агрессиязы-биле холбаштыр КПО-нуң мурнунда харыысалгалыг сорулгалар турып турар деп ССРЭ-ниң төлээлекчизи чугаалаан. Америк шериглерни Ливанга болгаш англи шериглерни Иорданиядан эң дүргеи үндүрер дугайында шиитпирни КПО-нуң Кол Ассамблеязының тускай онза сессиязы бир эп-сеткилдиг хүлээп алган. Бир тээ «Ливанда болгаш Иорданияда даштыкы өжелел үргүлчүлеп турар болганда, а америк болгаш англи шериглерни үндүреринің хуусаалы ам-даа доктаатпаанын ол тур деп чүвени барымдаалаан, АКШ-тың болгаш Англияның Ливанда база Иорданияда үүлгедилериниң дугайында база оларның шериглерин үндүрер дугайында КПО-нуң резолюциязын күүседирин узамдыктырып турарының дугайында айтырыгны сессияга көөрүп негээр эргени ССРЭ бодунга артырып турар.

Алжирде хан төгүүшкүннүг дайынны соксадырын ССРЭ-ниң чазаа негеп турар болгаш англи бомбардировщиктериниң, англи шериглериниң халдаашкыннарынга каш-даа чылдарның дургузунда таваржып келген ийи бичии араб күрүнелериниң—Йеменниң болгаш Оманның улустарын камгалаар дээш демисежип келген.

Кайы шагдан бөөр кыдат девис кээр—Тайвань ортулукту болгаш Пэнхуледао архипелагын өжелел алгаш, оларны КУР-га болгаш таймыы-

(Төнчүзү 4-кү арында).

Чарыштың чедиишкини—боттуг удуртулгада

1959—1965 чылдарда ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйының хөгжүлдезиниң контроль чурагайларын чугаалажып көөрү-биле партияның XXI съездизин чыыдырар дугайында ССКП ТК-ның Пленумунуң шиитпири болгаш Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 41 чыл ооюнуң байырлалының чоокшулап орары—социалистиг чарыштың чалгыын улам-на калбартырын, ону боттуг удуртуруп, чедиишкинниг болгаш дөштиг организастаарын партия организацияларындан улам күштүү-биле негеп турар.

Бистиң «Октябрь 30 чылы» колхозувус социалистиг чарышты калбартып турган ажыл-агыйжы чедиишкиннерлиг болуп келген-даа. Ылаңгыя часкы хову ажылдары эгелээр мурнунда социалистиг чарыштың негелделерин ажылдап кылган, ооң тиилекчилериниң тыпсыр шаннаалдарының болгаш немелде төлевирниң хемчээлин доктааткаш, ону механизаторларга болгаш тараажыларга чарлаан турган. Часкы шөл ажылдары эгелээри билек звенолар болгаш тус-тус кижилерниң аразынга чарыш өзү барымдаалаан хевир-биле эвес, боттуу-биле калбарып эгелээн. Чарыштыг кижилерниң күш-ажылга чүткүлү шынавыла изия-биле хайныккан. Доктаадып алганывыс өзүгаар беш хонгаш-ла чарыштың түңнелин үндүрүп турган бис. Ол чорук биске дыка улуг ужур-дузалыг болган. 9 ажыл хүнүнде-ле тараа культураларының тарылгазы доозулган. Трактористер Уранай, Шалагин, Казаков болгаш чажыкчылар Дараа, Чалан-оол, Чанчып олар үлүг-нормазын 150—200 хуу күүседип, чарыштың тиилекчилери болуп, өскелерни боттарының деңнелинге чедир өрү кедүрүп турганы бистиң ниити ажыл-агыйжы чедиишкиннеривиске дуза болуп турган.

Часкы тарылга доостуру билек-ле ооң чайгы ажаалдазын чорудар үеде чарышты база организастаан бис. Ол болза эки түңнелдерни берген. Тараажылар 600 га тараа шөлүн, 240 га сиген шөлүн суттарганнар. Бир эвес тарааның дүжүдү ортумаабиле суттарылга чок черлерден 18—20 центнер хире болуп турар болза, суттарган черлериниң дүжүдү үжен центнерден ажып турар.

Колхоз часкы хову ажылдарының үезинде социалистиг чарыштың тиилекчилериниң немелде төлевирден ангыда 9 муң ажыг рубльдің акша шаннаалдарын тывыскан.

Күскү дүжүт ажаалдазы эгелээр мурнунда часкызы ышкаш социалистиг чарыштың негелделери база ажылдап кыдынган. Механизаторлар болгаш тараажылар дүжүт ажаалдазынче организастыг болгаш кедүрлүүшкүннүг киргеннер. Ооң харааны-биле тараа кезери ылаптыг ангылап ажаап алыры эки организастаттынганының ачызы-биле колхоз районда бир дугаарында, август 31-де тараа дужаалдазының планын күүсеткен, ам план барык 2 дакпыр күүсеттинин турар. Күрүнеге тараа дужаалдазы күүсеттинзе-даа, сыпта тараа дыка хөй. Ынчангаш социалистиг чарыштың түңнелин үндүреринің методун биске өскертир ужур таваржып турар. Беш хонуктап түңнел үндүрери агаар-бойдустуң чамдык таарымчажок байдалыбиле холбашкаш, эде көрдүнер апарган. Чамдык таварылгаларда чарышты хүннүң-даа түңнээр апарган. Оон ыңай комбайннарның бөлүк аайы-биле ажылдаар аргазын хереглээш, ооң иштинден тиилекчилерни тып үндүрери дээн чергелиг мурнунда практикага турбаан чүүл-биле база таварышкан бис. Ол чүүл чаа, чамдык бергелерлиг болза-даа, ону ам-даа ажыглаар бис.

Часкы болгаш күскү хову ажылдарының үезинде социалистиг чарышты таарымчалыг организастап, ону боттуг удуртуп, ооң хараазы-биле чамдык чедиишкиннерлиг болуп турганывыс-биле холбаштыр, бо талазы-биле бисте бар четпестерни демдеглевейн баар аргажок. Чижээ, малчыннар ортузунга социалистиг чарыштың организастаанывыста улуг четпестер бар. Ажылдың ол участогунга социалистиг чарыштың негелделерин шаг-үени, ажылдың хевирин көрүп, таарыштыр чогаатпаанывыстан база шаннаалдар болгаш немелде төлевир тыпсырын быжыы-биле чурумчуттаанывыстан мал ажылының кол продукцуларын бүдүрер талазы-биле онаалданы күүседип шыдавайн барган бис. Бир эвес партия организациязы малчыннар ортузунга социалистиг чарышты тараажыларга турганы ышкаш организастаан болза, сүт, дүк, эт бүдүрер талазы-биле база чедиишкиннерлиг болурувус чугаажок турган. Моон соңгаар социалистиг чарыштын негелдезин ажылдап кылырда болгаш ону удуртурда ол болган частырыгны эдерин ораладжыр бис.

Социалистиг чарыштың чедиишкинниг болуру—ооң хөйге көскү, билдингир кылдыр туруктунганындан улуу-биле хамааржыр деп чүвени херек кырынга көрдүвүс. Бир эвес социалистиг чарыштың негелдезин ажылдап кылгаш, ону чамдык кижилерге дыңнаткаш, ол хөвээр соксан каар болза, чарыштын чалгыы калбарбайн баар. Ынчангаш бис кандыг бир негелдени ажылдап кылган дораан-на ону хана солунга, агитхуудустарга, илеткелдерге, беседаларга тодарадыптар бис. Кижилер оон дораан-на хөделип эгелээр. Партияның көскү агитациязынга, хана парлалгазынга деткиттирген чарыштың ыдалы дуреен калбаар. Бистер бо ажылга кедээ интеллигенцияны, ылаңгыя школа башкыларын ажыглап турар бис. Ылаңгыя башкы эш Тихонрабов биске лекция, беседа чорударынга улуу-биле дузалап турар.

Партияның XXI съездизинге, Октябрьниң 41 чыл ооюнга чедиишкинниг ужуражыры дээш калбарган бүгү улустуң социалистиг чарыжынга киришкеш, чаа-чаа чедиишкиннерлиг болур колхозчулар бедиткен хүлээлгелерин ап турар. Бүгү тараана чидириг чокка ажаап алыры, үрезин болгаш өске-даа фондуларны уруп алыры, Октябрь 1-ниң бетинде мал ажылының продуктуларын дужаар талазы-биле онаалданы күүседири, мал кыштагладышкынынга үлегерлиг белеткениři—бо эң чоокку сорулгавыс. Оон ыңай ээлээн үр үениң иштинде социалистиг хүлээлгелерни колхозтуң баштаар чери-биле партия организациязы ажылдап кылыр. Аңаа 1959—1965 чылдарда ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйының хөгжүлдезиниң дугайында сорулгаларны улуу-биле барымдаалаан турар.

Г. КИМЕЙ,

Баа-Хем районнуң «Октябрь 30 чылы» колхозунуң партия организациязының секретары.

А. А. ГРОМЫКОНУҢ чугаазының төнчүзү

га ынакшылдыг өске-даа күрүнелерге удур угланган бодунуң шериг базазы болдургаш, Кыдатка хамаарыштыр агрессияны АКШ-тың каш чылдар мурнунда кылганы ол факт ында тургустунган кыжаныышкынныг байдалдың үндезини болуп турар.

Ам АКШ-тың чазаа агрессияны калбартырын кыжаныш, Кыдаттың күргаг чериниң эриктеринден кашла метр черде турар болгаш АКШ-тың чанкайшичи агентилериниң өжелеп алганы эрик кавызы кыдат ортулуктарже ол агрессиязын нептередип турар.

АКШ-тың ол районда дайын белеткелдери Американың Каттышкан Штаттарының политиктиг удуртур болгаш шериг ажылдакчыларының талазындан Кыдат Улус Республиканың адынга хоп-нүүлүнүң болгаш кыжаныышкыннарының үрдүнчек кампаниязы-биле капсырлажып турар, ынчаарга олар мынчаар хөделбишаан, оларның өөзу бодунуң чарылбас девискээри—Тайваньны хостаар деп улуг кыдат улустуң шинитпирлиг чоруун улам-на быжыктырар, а кыдат улус ол чорукту дүннүң соонда күннүң чайлаш чок үнүп келири ышкаш, шак ынчалдыр чайлаш чок кылыр деп чүвени билбейн турарлар хире-дир. АКШ-тың чазаа кыжаныышкыннарны кылып турары болгаш улусчу Кыдатка хамаарыштыр бодунуң политиказынга авантюраның оруунда туруп ап турары ооң бодунга кончуг айыылдыг деп совет төлөлекчи чугаалаан. Кыдатка удур дайынзырак чөнгөлерниң сорук киирикчилери болза Кыдат дээрге улус чону бодунуң чазаан долгандыр сырый каттышкан болгаш даштыкы өжелекчилерни ойтур шаварының хөрөнге биче эвес дуржулгалыг күүлүг күрүне болуп турарын уттупканзар чадавас.

Кыдат часкаан эвес, агрессорлуг дем каттыштырган күжениишкиннер-биле ойтур шавар төлөде, кандыг-даа өйде аңаа дузалажып чеде бээр шынчы эвилелчилер Кыдат Улус Республиканың ыңнаш хоп-нүүлүнүң болгаш кыжаныышкыннарының үрдүнчек кампаниязы-биле капсырлажып турар, ынчаарга олар мынчаар хөделбишаан, оларның өөзу бодунуң чарылбас девискээри—Тайваньны хостаар деп улуг кыдат улустуң шинитпирлиг чоруун улам-на быжыктырар, а кыдат улус ол чорукту дүннүң соонда күннүң чайлаш чок үнүп келири ышкаш, шак ынчалдыр чайлаш чок кылыр деп чүвени билбейн турарлар хире-дир. АКШ-тың чазаа кыжаныышкыннарны кылып турары болгаш улусчу Кыдатка хамаарыштыр бодунуң политиказынга авантюраның оруунда туруп ап турары ооң бодунга кончуг айыылдыг деп совет төлөлекчи чугаалаан. Кыдатка удур дайынзырак чөнгөлерниң сорук киирикчилери болза Кыдат дээрге улус чону бодунуң чазаан долгандыр сырый каттышкан болгаш даштыкы өжелекчилерни ойтур шаварының хөрөнге биче эвес дуржулгалыг күүлүг күрүне болуп турарын уттупканзар чадавас.

Кыдат часкаан эвес, агрессорлуг дем каттыштырган күжениишкиннер-биле ойтур шавар төлөде, кандыг-даа өйде аңаа дузалажып чеде бээр шынчы эвилелчилер Кыдат Улус Республиканың адынга